

УДК 347:338.48

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.13>

Р. І. Яворський

докторант кафедри адміністративного та інформаційного права
Національного університету «Львівська Політехніка»,
кандидат юридичних наук,
ас. кафедри адміністративного та фінансового права
юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄС

Стаття аналізує особливості правового регулювання туристично-рекреаційної діяльності в країнах Європейського Союзу. Починаючи з вивчення загальних принципів, що становлять основу законодавства Європейського Союзу у сфері туризму, стаття розглядає такі аспекти, як свобода пересування, конкуренція та захист прав споживачів. Мета статті полягає у виявленні особливостей правового регулювання туристично-рекреаційної діяльності в Європейському Союзі. Увага зосереджується на конкретних інструментах, які використовуються для регулювання діяльності туристичного бізнесу, зокрема, директиви та регуляції. Важливим аспектом є дослідження впливу європейського законодавства на національні системи правового регулювання у сфері туризму країн-членів Європейського Союзу, що дозволяє зрозуміти, які аспекти туристичної діяльності підлягають гармонізації на рівні Європейського Союзу, а які залишаються в компетенції окремих держав.

Окрема частина статті присвячена аналізу взаємодії між різними державними органами та іншими учасниками туристичного ринку у рамках європейських структур. Це включає вивчення механізмів співпраці та координації для забезпечення ефективного функціонування туристичного сектора в умовах міжнародного ринкового середовища. Стаття звертає увагу на перспективи розвитку туризму в Європейському Союзі та роль правового регулювання у забезпеченні сталого та інклюзивного росту галузі. Досліджуються можливі напрямки подальших змін у законодавстві, спрямованих на вирішення сучасних викликів та підтримку конкурентоспроможності туристичного сектора.

В результаті дослідження було виявлено, що правове регулювання туристично-рекреаційної діяльності в Європейському Союзі має складну структуру, що ґрунтується на загальних принципах свободи пересування, конкуренції та захисту прав споживачів. Дослідження підтвердило, що Європейський Союз використовує різноманітні інструменти, такі як директиви та регуляції, для забезпечення ефективного функціонування туристичного бізнесу та захисту інтересів споживачів. Також виявлено, що європейське законодавство має значний вплив на національні системи правового регулювання туристичної галузі у країнах-членах Європейського Союзу, що сприяє гармонізації правових норм та стандартів у цій сфері. Дослідження підкреслило важливість співпраці між державними органами та іншими суб'єктами туристичного ринку для забезпечення ефективного функціонування туризму в умовах міжнародного ринкового середовища.

У висновку стаття надає глибокий і комплексний аналіз правового середовища, в якому функціонує туристична галузь в Європейському Союзі, і висвітлює важливі аспекти його розвитку та регулювання.

Ключові слова: правове регулювання, туристично-рекреаційна діяльність, Європейський Союз, туристичний бізнес, туристичний сектор, міжнародні стандарти.

Постановка проблеми. В сучасному світі туризм і рекреація займають важливе місце в житті суспільства, сприяючи

економічному, соціокультурному та екологічному розвитку регіонів. У контексті Європейського Союзу (ЄС) туристично-ре-

креаційна діяльність є важливим елементом його економіки та культурного обміну. Однак, під впливом зростання обсягів туристичних послуг виникають численні правові та організаційні проблеми, які потребують уваги та вирішення.

Виникає питання щодо гармонізації правового регулювання туристично-рекреаційної діяльності між країнами ЄС, адже оскільки туризм є транскордонною галуззю, необхідно створити єдині стандарти та норми, щоб забезпечити спільний рівень захисту прав споживачів, безпеку та збереження природних та культурних ресурсів [1, с. 23]. Також проблема виникає у контексті регулювання відносин між туристами та місцевими громадами. Зростання потоків туристів може призвести до конфліктів між туристами та місцевими жителями щодо використання інфраструктури, навколишнього середовища та інших ресурсів.

Належне забезпечення безпеки та захисту прав туристів стає ще однією важливою проблемою, що містить розв'язання питань щодо якості послуг, страхового покриття, відшкодування збитків та інших аспектів, які впливають на добробут та безпеку туристів [2, с. 67]. Розвиток цифрових технологій і онлайн-платформ для бронювання та планування подорожей вносить нові виклики у сферу регулювання, а це стосується як захисту даних користувачів, так і боротьби з недобросовісними практиками та шахрайством в мережі Інтернет.

З огляду на багатомовність та різноманітність культур у країнах ЄС, виникають питання культурного взаєморозуміння та поваги до місцевих традицій й звичаїв серед туристів. Необхідно розв'язувати питання сталого розвитку туризму в контексті ЄС, зокрема зменшення його негативного впливу на навколишнє середовище та соціокультурну сферу, забезпечення соціальної відповідальності та збалансованого розподілу економічних переваг від туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації в сфері правового регулювання туристично-рекреаційної діяльності в ЄС зосереджуються на декількох важливих аспектах.

По-перше, вони вивчають ефективність інструментів та механізмів, що застосовуються для гармонізації правового середовища в галузі туризму між країнами ЄС. Так, Бейдик О., Гонсалес М., Домінго А., Сантос-Лакуева Р., Чичкалюк Т., Чумакова О. спрямовують свої дослідження на виявлення недоліків та можливостей для підвищення їх ефективності з метою полегшення перетину кордонів та сприяння розвитку транскордонного туризму.

В останні роки акцент зроблено на аналізі ролі та впливу регулювання на інноваційність та конкурентоспроможність туристичного сектору. Белл С., Б'янки Р., Мацола В., Прада Ф., Саркісян Г., Стефенсон М., Тодьєрішко Е., Ханнам К., Фонт Х. розглядають різноманітність правових підходів до стимулювання інновацій в галузі туризму, в тому числі через фінансові заходи, заохочення до співпраці між галузями та підтримку стартапів у цій сфері. Буркальцева Д., Дилевський М., Калиновський М., Моїсеєва Н., Омельченко Г., Пасека С., Пилипенко С., Філіпак Б. зосереджуються на аналізі ризиків та викликів, пов'язаних з збільшенням туристичних потоків у деяких регіонах ЄС. Вони досліджують проблеми, такі як збільшення зношення туристичної інфраструктури, перенаселення та вплив на місцеву культуру та способи життя. Дослідники також пропонують рекомендації щодо розробки стратегій та політик для забезпечення сталого розвитку туризму та збалансованого розподілу туристичних потоків у ЄС.

Мета статті полягає у виявленні особливостей правового регулювання туристично-рекреаційної діяльності в ЄС.

Виклад основного матеріалу. Туристично-рекреаційна діяльність сьогодні є не лише супутником загального розвитку суспільства, але й важливим чинником економічного зростання та культурного обміну [3, с. 37]. Задоволення потреб у відпочинку та розвагах є не менш важливим для людей, ніж матеріальні блага чи освіта. І саме тому туризм в усіх своїх проявах, від мандрювань до культурних подій, стає невіддільною частиною сучасного життя. Сучасна туристично-рекреаційна галузь відрізняється різноманітністю та доступністю послуг для різних сег-

ментів суспільства. Вона пропонує широкий спектр відпочинкових можливостей, починаючи від екзотичних подорожей та закінчуючи спокійними вихідними на природі [4, с. 1903]. Це стимулює не лише економічний розвиток регіонів, а й сприяє збереженню та популяризації культурних та природних цінностей. Проте, разом зі зростанням туристичного руху, зростають і виклики, пов'язані з екологічними проблемами, збереженням культурної спадщини та розподілом туристичного потоку. Тому важливо розглядати туризм не лише як джерело прибутку, але і як сферу, яка потребує уважного планування, регулювання та збалансованого розвитку [5, с. 1489].

Туристично-рекреаційна діяльність – це сукупність процесів та заходів, спрямованих на організацію, відпочинок, розваги та задоволення потреб туристів і відвідувачів на різних туристичних об'єктах й територіях. Ця діяльність охоплює різноманітні аспекти, такі як транспортна, готельно-ресторанна, екскурсійна та рекреаційна інфраструктура, а також культурні та розважальні програми, спрямовані на задоволення потреб туристів у відпочинку, знайомстві з новими місцями та культурами, а також на відновлення фізичного та психологічного стану [6, с. 85].

ЄС активно регулює цю галузь, визначаючи загальні принципи, які становлять основу законодавства у сфері туристично-рекреаційної діяльності. Одним з важливих принципів є забезпечення свободи переміщення громадян ЄС, що означає, що громадяни країн-членів мають право вільно подорожувати в межах ЄС без внутрішніх кордонів та обмежень. Також важливим аспектом є захист прав споживачів у сфері туризму. Законодавство ЄС надає споживачам право на інформовані рішення, чіткі умови угоди та відшкодування в разі порушення договірних зобов'язань. Наприклад, класичним принципом є стандартизація послуг у галузі туризму, що містить встановлення загальних стандартів якості для готелів, ресторанів, туроператорів та інших суб'єктів туристичного бізнесу з метою забезпечення високого рівня обслуговування.

ЄС також активно працює над сприянням сталому розвитку у сфері туризму – заходи щодо збереження природних та культурних ресурсів, розвитку екологічно чистих технологій та підтримки місцевої спільноти. Ще одним важливим аспектом є сприяння конкуренції та співробітництво між суб'єктами туристичного бізнесу, що допомагає підвищенню якості послуг, інноваціям та розвитку галузі в цілому [7, с. 54].

Регулювання туристично-рекреаційної діяльності в ЄС здійснюється за допомогою різноманітних інструментів, серед яких особливе місце займають директиви та регуляції:

- Директива про пакетні тури встановлює правила щодо продажу та надання пакетних турів споживачам, включаючи обов'язки туроператорів та права споживачів. Вона регулює аспекти, такі як інформування споживачів, страхування, відшкодування та відповідальність за невиконання умов договору.

- Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку впливає на онлайн-продаж туристичних послуг, зокрема, встановлює правила щодо інформаційної прозорості, захисту даних та електронного договору.

- Регуляція про права пасажирів встановлює права пасажирів у повітряному, залізничному, автомобільному та морському транспорті. Вона охоплює такі аспекти, як право на відшкодування у разі скасування або затримки рейсу, права осіб з обмеженими можливостями тощо.

- Регуляція про захист персональних даних (GDPR) стосується обробки персональних даних і важлива для туристичного бізнесу, оскільки він зазвичай збирає та обробляє велику кількість особистої інформації про клієнтів [8, с. 32].

Варто зауважити, що у рамках європейських структур співпраця між різними державними органами та іншими учасниками туристичного ринку відіграє важливу роль у сприянні сталому розвитку та забезпеченні конкурентоспроможності європейського туризму. Експерти та науковці відзначають, що аналіз цієї взаємодії відображає складну мережу взаємозв'яз-

ків та роль кожного учасника у формуванні політики, розвитку інфраструктури та забезпеченні якості та безпеки послуг, а саме:

1. Європейські держави співпрацюють через різні органи та агентства для розробки та впровадження спільних стратегій у сфері туризму. Наприклад, Європейська Комісія співпрацює з національними урядами для розробки програм підтримки туристичної галузі.

2. Галузеві асоціації та громадські організації відіграють важливу роль у формуванні та просуванні інтересів туристичної галузі. Вони можуть взаємодіяти з державними органами для розробки політики, проведення заходів з маркетингу та розвитку інфраструктури.

3. Місцеві органи влади відіграють важливу роль у розвитку туризму на регіональному та місцевому рівнях. Вони забезпечують розвиток та підтримку туристичних об'єктів, виконують функції забезпечення безпеки та комфорту туристів.

4. Європейські країни співпрацюють у рамках міжнародних організацій, таких як Світова організація туризму (UNWTO), для обміну досвідом та розробки загальних стратегій у сфері туризму [9, с. 1654].

На нашу думку, взаємодія між цими учасниками створює відповідні умови для розвитку туризму в ЄС, сприяючи збалансованому розподілу туристичного потоку, захисту навколишнього середовища та забезпеченню якості та безпеки послуг для туристів.

Тому, туристично-рекреаційна діяльність в ЄС регулюється широким спектром правових актів на різних рівнях – національному, регіональному та європейському, а саме:

1. ЄС має певні правові акти, які безпосередньо стосуються туризму та туристичної діяльності. Наприклад, та ж сама Directive on Package Travel, яка регулює права та обов'язки туроператорів та туристів.

2. Багато аспектів туризму, таких як ліцензування туроператорів, стандарти готельної галузі, охорона природи та культурної спадщини, регулюються національним законодавством кожної країни ЄС. Наприклад:

– Code du Tourisme – основний закон, що регулює туризм у Франції і він містить різні положення щодо ліцензування туроператорів, захисту прав споживачів у галузі туризму та інші аспекти;

– Loi sur le classement hôtelier – закон встановлює процедури та критерії класифікації готелів у Франції;

– Bundesrecht über Tourismus – закон включає різні аспекти туризму, такі як ліцензування туроператорів, захист прав споживачів в Німеччині;

– Landesgesetze über die Hotelklassifizierung – кожна федеральна земля має власний закон, що встановлює критерії та процедури класифікації готелів.

3. Європейські органи, такі як Європейський комітет зі стандартизації (CEN) та Європейський комітет зі стандартизації електротехніки (CENELEC), розробляють стандарти та сертифікаційні процедури для туристичної галузі.

4. Охорона прав споживачів: ЄС має законодавство, спрямоване на захист прав та інтересів споживачів у контексті туризму, зокрема щодо якості послуг, відшкодування та компенсації в разі непридатності послуг.

5. Європейська Комісія та інші європейські органи розробляють стратегії та програми для розвитку туризму в ЄС, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти.

6. З огляду на значний вплив туризму на довкілля та соціальну сферу, ЄС впроваджує заходи для просування сталого туризму, включаючи заходи з енергоефективності, збереження природи та сприяння місцевому розвитку [10, с. 324].

Зауважимо, що співпраця між державними органами та іншими суб'єктами у туристично-рекреаційному ринку відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування туризму в умовах міжнародного ринкового середовища. Перш за все, державні органи повинні створити сприятливе правове середовище, яке регулює діяльність у сфері туризму та рекреації, що охоплює розробку та впровадження законодавства, яке стимулює розвиток туристичного бізнесу та забезпечує захист

інтересів туристів [11, с. 1235]. Далі, важливо, щоб державні органи співпрацювали з туристичними агентами, готелями, ресторанами та іншими суб'єктами туристичного бізнесу для розробки та впровадження стратегій просування туристичних продуктів, тобто це рекламні кампанії, участь у міжнародних туристичних виставках та взаємна підтримка у маркетингових заходах.

Також необхідно активно залучати до співпраці міжнародні туристичні організації та фонди, оскільки вони можуть надати фінансову підтримку, консультації з питань розвитку туризму та сприяти обміну досвідом між різними країнами. Крім того, ефективне функціонування туризму в умовах міжнародного ринкового середовища передбачає розвиток інфраструктури, яка задовольняє потреби туристів. Державні органи можуть співпрацювати з приватним сектором у побудові та розширенні готельної бази, транспортної мережі та інших об'єктів, що сприяють зручному перебуванню туристів [12, с. 1613]. Крім того, важливо розробляти та впроваджувати програми з підвищення кваліфікації персоналу у сфері обслуговування туристів, щоб забезпечити високий рівень сервісу та задоволення потреб клієнтів.

Нарешті, співпраця між державними органами та іншими суб'єктами туристичного ринку має бути системною та послідовною, з постійним моніторингом результатів й внесенням необхідних корекцій для оптимізації ефективності туристичної діяльності в умовах глобалізації [13, с. 468].

На нашу думку, саме вдосконалення правового регулювання туристично-рекреаційної діяльності в ЄС є важливим аспектом забезпечення сталого розвитку туризму та забезпечення захисту прав споживачів. Один із прикладів такого вдосконалення полягає в уніфікації правил щодо захисту прав туристів у всіх країнах-членах ЄС. Наприклад, Європейська Комісія прийняла директиву про права туристів, яка надає споживачам право на інформацію про подорожі, безпеку, а також право на зворотну адресу у разі проблем [14, с. 297].

Інший приклад вдосконалення правового регулювання в ЄС полягає в створенні єдиного цифрового ринку, що сприяє зручнішому та доступнішому бронюванню туристичних послуг через мережу Інтернет. Наприклад, ініціатива «European Digital Rights Agency» сприяє розвитку онлайн-платформ для забезпечення прав споживачів у сфері туризму, включаючи захист від шахрайства та підробки [15, с. 231]. Крім того, ЄС активно працює над створенням стандартів сталого туризму, сприяючи збалансованому розвитку та збереженню природних та культурних ресурсів. Наприклад, програма «European heritage» фінансує проекти з охорони та просування культурної спадщини, які приваблюють туристів та сприяють розвитку туризму.

Європейська Комісія також активно сприяє розвитку туристично-рекреаційної діяльності через укладення угод з іншими країнами та регіонами. Наприклад, угоди про спрощений режим візового оформлення сприяють збільшенню потоку туристів та обміну культурними цінностями між ЄС та іншими країнами. Європейський парламент та інші органи ЄС також активно сприяють розвитку інновацій у сфері туризму через фінансування досліджень та ініціатив, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та якості туристичних послуг в Європі.

Висновки. Дослідження підтверджує важливість правового регулювання туристично-рекреаційної діяльності в ЄС для забезпечення сталого розвитку та захисту інтересів туристів. Європейське законодавство визначає важливі принципи та норми, що регулюють діяльність туристичного бізнесу, створюючи єдиний простір для туристів та підприємств у всіх країнах-членах. Це сприяє підвищенню якості послуг, збільшенню безпеки та захисту прав споживачів й правове регулювання також стимулює інновації та розвиток нових форм туризму, що сприяє різноманітності та доступності туристичних послуг у ЄС. Важливою складовою є міжнародна співпраця та координація заходів між державними органами та іншими учасниками ринку для забезпечення ефективного функціонування туристично-рекре-

аційної діяльності на міжнародному рівні.

Дослідження підкреслило значення правового регулювання для сталого розвитку туристично-рекреаційної діяльності в ЄС. Процес гармонізації правових норм між країнами-членами ЄС сприяє створенню єдиного простору туристичної діяльності. Наприклад, Європейська нормативно-правова база щодо безпеки та якості готельних послуг сприяє підвищенню стандартів обслуговування туристів у всіх країнах-членах.

Європейське законодавство надає туристам ряд прав щодо отримання інформації про послуги, право на повернення коштів у разі невиконання угоди. Наприклад, Директива ЄС про туроператорів та турагентів забезпечує повний захист інтересів туристів у випадку банкрутства туроператора.

Таким чином європейське правове середовище стимулює інновації та розвиток нових форм туристичної діяльності. Наприклад, підтримка електронних туристичних платформ сприяє зростанню доступності туристичних послуг у ЄС.

Загалом, правове регулювання в ЄС є важливим інструментом для забезпечення розвитку туристично-рекреаційної діяльності, збереження конкурентоспроможності та створення сприятливих умов для всіх учасників ринку.

Список використаної літератури:

- Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. К.: ВПЦ Київський університет, 2013. 395 с.
- Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України: монографія. ІРД НАН України. Львів, 2017. 259 с.
- Chyckalyuk T. The Use of Natural and Recreational Areas for Tourism Development: European Experience. Public policy and economic development. 2015. № 3. P. 36–47.
- Burkaltseva D., Tsohla S., Yanovskaya A., Olga G. U. K., Zharova A., Polskaya S. Analysis of the Functioning of the Tourist and Recreational Industry in Conditions of Restrictions. Journal of Environmental Management and Tourism. 2020. № 11(8). P. 1902–1914.
- Pasieka S. R., Kolokolchukova I. V., Morozova O. H., Krushynska A. V., Krasnodied T. L., Popova T. V. The potential of tourist and recreational clusters in European space. Geo Journal of Tourism and Geosites. 2021. № 39. P. 1488–1500.
- Саркісян Г. О. Деякі аспекти регулювання туристичної галузі регіону. Бізнес-інформ. 2020. № 8. С. 83–87.
- Тодьєрішко Е. В. Вітчизняний та закордонний досвід управління туристичним підприємством на основі моделі простої маршрутизації. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 20. С. 52–57.
- Bell S., Tyrväinen L., Sievänen T., Pröbstl U., Simpson M. Outdoor recreation and nature tourism: A European perspective. Living Reviews in Landscape Research. 2007. № 1(2). P. 1–46.
- Chumakova O. Recreational Potential and Regional Differentiation of Tourism Industry Enterprises in the EU. Journal of Environmental Management and Tourism (JEMT). 2018. № 9.08(32). P. 1651–1663.
- Filipiak B., Dylewski M., Kalinowski M. Economic development trends in the EU tourism industry. Towards the digitalization process and sustainability. Quality & Quantity. 2023. № 57. Suppl 3. P. 321–346.
- Santos-Lacueva R., González M., Domingo A. The integration of sustainable tourism policies in European cities. PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural. 2022. Vol. 20 № 5. P. 1229–1242.
- Font X., Torres-Delgado A., Crabolu G., Palomo Martinez J., Kantenbacher J., Miller G. The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: The European Tourism Indicator System. Journal of Sustainable Tourism. 2023. № 31(7). P. 1608–1630.
- Prada F. The Regulation of State-Owned Maritime Property Concessions for Tourism and Recreational Purposes: The Continuing Conflict Between Italian and European Law. European Public Law. 2022. № 28(4). P. 467–486.
- Bianchi R. V., Stephenson M., Hannam K. The contradictory politics of the right to travel: mobilities, borders & tourism. Mobilities. 2020. № 15.2. P. 290–306.
- Omelchenko H., Pilipenko S., Moisyeyeva N. Tourism as an innovational project of modern globalization. Innovative tools for socio-economic systems' development: monograph. Katowice: Katowice School of Technology, 2019. № 25. P. 229–234.

Yavorsky R. The features of legal regulation of tourist-recreational activities in the EU

The article analyzes the peculiarities of legal regulation of tourism and recreational activities in the countries of the European Union. Starting with the examination of general principles that form the basis of EU legislation in the field of tourism, the article considers aspects such as freedom of movement, competition, and consumer rights protection. The purpose of the article is to identify the specifics of legal regulation of tourism and recreational activities in the European Union. Attention is focused on specific instruments used to regulate the activities of the tourism industry, including directives and regulations. An important aspect is the examination of the impact of European legislation on the national legal systems regulating tourism in EU member states, thereby understanding which aspects of tourism activities are subject to harmonization at the EU level, and which remain within the competence of individual states.

A separate part of the article is devoted to analyzing the interaction between various governmental bodies and other participants in the tourism market within European structures. This includes studying mechanisms of cooperation and coordination to ensure the effective functioning of the tourism sector in the international market environment. The article highlights the prospects for tourism development in the EU and the role of legal regulation in ensuring sustainable and inclusive growth of the industry. Possible directions for further legislative changes aimed at addressing current challenges and supporting the competitiveness of the tourism sector are explored.

As a result of the study, it was found that the legal regulation of tourism and recreational activities in the European Union has a complex structure, based on general principles of freedom of movement, competition, and consumer protection. The research confirms that the EU utilizes various instruments, such as directives and regulations, to ensure the effective functioning of the tourism business and protection of consumer interests. It is also revealed that European legislation significantly influences the national legal systems regulating the tourism sector in EU member countries, promoting the harmonization of legal norms and standards in this field. The study underscores the importance of cooperation between governmental bodies and other stakeholders in the tourism market to ensure the effective functioning of tourism in the international market environment.

In conclusion, the article provides a deep and comprehensive analysis of the legal environment in which the tourism industry operates in the European Union, highlighting key aspects of its development and regulation.

Key words: *legal regulation, tourism and recreational activities, European Union, tourism business, tourism sector, international standards.*